

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
 Պուշկարիոյ համար
 Տարեկան 10 Ձր.
 Վեցամսեայ 5 »
 Արտասահմանի հա-
 մար տարեկան 12 »
 Վեցամսեայ 6 »
 ԿԱՆԻՍԻԿ ՎՃԱՐԵԼԻ
 —)(—
 Գրութիւնք եւ չեմ տրուիր
 —)(—
 Իրանացիական տղր 20 սան-
 քիւն եւ երեքեւն աւելի սն-
 զանկերու համար 20 ՕՊ
 գեղջ կրկայ :

ՇԱՐՇՈՒՄ

Նամակ եւ դրամ դրկել
 Խոթարարութեան հասցեին.

Редакция на вѣстникъ
 «Шаржумъ»
 Варна.

Redaction du journal
 «Charjoum»
 Varna (Bulgarie).

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
 ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉՈՐԵՔՆԱԲԻ ԵՒ ՇԱՐՇՈՒՄ ՕՐԵՐԸ

ԳԻՆ 10 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԻՆ 10 ՍԱՆԹԻՄ

ОТГОВОРНИКЪ: Д-ръ Т. Хр. Стояновъ.
 Адвокатъ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տպագրական սխալով մը մեր այս-
 օրուան Բ. երեսը Գ. երեսին տեղ
 տպուած է :

ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԶՕՐԱԻՈՐԻՆ

—)(—

Լորտ Սալզպլերի վերջերս,
 հանդէսի մը մէջ, հետեւեալ խօս-
 քեր կարտասանէր, որոնք ծայ-
 րայեղ աստիճանի մը վրայ կը
 պատկերացնեն թէ տէրութեան
 ըստածները ի՞նչ գին կուտան
 մարդկային կեանքին և թէ ա-
 նոնց կրանիթէ ներկայացուցիչ-
 ները, ապագայի բացորոշ գի-
 տակցութիւնը ունենալով հան-
 դերձ, ի՞նչ դատապարտելի պա-
 զարկուածութիւն մը կը պահեն
 մարդկային կեանքերու անողոք
 հնձումին և թշուառութեան ու
 նօթութեան ահաւոր տեսարան-
 ներուն առջեւ : «Իրաւունքը զօ-
 րաւորին է» ի վարդապետութիւնը
 կը բացատրէր լրտը : «Ազգերը,
 կըսէր, երկու տեսակի կը բաժ-
 նուին, կենդանիները և մահա-
 մերձները . առաջիններուն ուժը
 օր օրի կ'աճի, անոնք իրենց
 հարստութիւնները կը ստուարա-
 ցնեն, իրենց հողերը կը զարկա-
 նեն, և աւերիչ անբախտատելի
 ուժով մը օժտուած բանակներ
 ունին : Իսկ մահամերձները կազ-
 մալուծման և անկման մասին նոյն
 արագութեամբ կ'առաջդիմեն : Ա-
 մէն տասը տարին իրենց տկա-
 րութիւնը կը շեշտուի, աւելի աղ-
 քատ կը դառնան, աւելի զուրկ
 զիրենք վարող կարող մարդերէ :
 Ատոնք ի զուր տարօրինակ տակու-
 նութեամբ մը կը կառչին իրենց
 նուազուն կեանքին, օր մը պիտի
 գայ ուր աւելի զօրաւոր աղք մը
 զիրենք պիտի լինցնէ . . . » :

Ազնուական քաղաքագէտը Ա-
 մերիկայի և Սպանիոյ կակնար-
 կէր, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ ու
 իր ժառանգորդներուն, Չինու և
 իր ժառանգորդներուն :

Ներպայան շատ լաւ գիտէր Քու-
 պի թշուառ վիճակը, նօթու-
 թեան, հիւանդութիւններու մատ-
 նուած այդ ամբողջը : Պատկերա-
 զարդ թերթերու մէջ եւ շարք
 մը պատկերներ տեսայ ուր դե-
 առաի աղջիկներու, տղաքներու

կմախացած մարմինները պատ-
 կերացուած էին . ահաւոր ճշմար-
 տութիւնն էր ասիկա :

Ո՞վ էր այս բաներուն պատաս-
 խանատուն . Սպանիան կառավա-
 րողները, որոնց կեղեքիչ վար-
 չութիւնովը Անդրիւսաններու գո-
 հարը գոթաքի վերածելէ ետքը,
 «ազգային պատուախնդրութեան»
 համար, իր լաւագոյն զաւակ-
 ները ամբրիկեան ահաւոր ուժ-
 բերուն բերանը զրկեց : Սպանիոյ
 վայրենաբարոյ վարողները են
 թէ անոնք աւելի որ աշխարհի
 ճակատագիրը իրենց արեւուն
 մէջ առած, ուղածուսն պէս կը
 արամադրեն :

Երբ թուրքը, ներկայ դարը
 ե՞տ ե՞տ հրէշային դարերը ըն-
 կրկնելով, իր իժգոթութիւնը գոր-
 ծեց սանձարձակ՝ Մուհամէտի ա-
 մենէն փառաւոր օրերը գերա-
 զանցելով, Եւրոպա, ազնիւ լոր-
 տին հետ, գիտէր թէ «հիւանդ-
 մարդը» կեանքի կառչելու ու-
 նայն ճիղերով կը գործէր, և թէ
 իր ջնջման վճիռը կուտար այդ-
 յուր վարչութիւնով, և անոնց
 հետեւանքը եղող մարդագոհն-
 րով : Նոյնը հրէտէի մէջ, նոյնը
 նաեւ տիեզերքի ամէն կէտերուն
 վրայ, ուր բողոքի ձայնը կը
 բարձրանայ բռնութեան դէմ :

Բայց ի՞նչ հարկ դահիճին զին-
 եալ բազուկը կ'առեցնել, երբ
 վճիռը տրուած է որ դահիճը իր
 թափած արեան ծովերուն մէջ
 խեղդուի : Այո, Սպանիան պիտի
 տուժէր իր յանցանքները, և
 թուրքը իր եղբունագործութիւն-
 ները : Բայց քստմնելի կէտը այն
 սանձարձակ ազատութիւնն է որ
 ապիկար կառավարութիւններու
 կը թողուի, շարքելու, կեղեքե-
 լու . քստմնելի կէտը այն պաղա-
 րին ակնարկին է որով պետական
 անձերը կը գիտեն գիզեալ գիտե-
 ներ, աւերակներ, և կը սպասեն
 այն օրուան ուր բնական բեր-
 մունքը, տարվիներն օրէնքը,
 այդ ոճիրներուն հեղինակները
 պիտի քայքայէ, անէացնէ, ինչ
 որ բազմացեալ ժառանգութիւն մը
 պիտի թողու կենդանի ազգերու
 անոնց՝ որ աւերիչ բանակներ
 ունին . ապագայ տիրապետու-

թիւնը պիտի թողու այն տեղե-
 րուն ուր հողը մարդկային գիտե-
 ներով պարարտացած է, և ա-
 նէժք ու բողք կը բուրէ :

Այս զարհուրելի իրականու-
 թիւնը անշուշտ աշխարհի բոլոր
 պարկեշտ անձերուն արգար
 զայրոյթը կը շարժէ : Յասման
 փոթորիկը կը զգայ սրտին մէջ
 ի տես այդ շարժերուն, թշուառ-
 ութիւններուն, հայրենիքի այդ-
 անմեղ զաւակներուն, երկրագոր-
 ծութեան և վերջապէս օգտակար
 կեանքի ծոցէն խլուած այդ
 մարդկային խումբերուն, որոնք
 գոթաքի մեքենաներու եւ
 պայթուցիկներու զոհ կերթան,
 օդը կը բարձրանան, անդունդ-
 կը գահավիժին, որբեր, այրիներ
 կը թողուն, և բոլոր ասոնք
 թագաւիր քանի մը գլուխներու
 փառասիրութիւնը գգուելու, ա-
 պագայի հաշիւներու յաջողու-
 թիւնը պատրաստելու համար .
 «Իրաւունքը զօրաւորինն է» ի
 վարդապետութիւնը հաստատելու
 և փութացնելու համար մահա-
 մերձ ազգերու վերջին բողքն :

Ահաւոր գեպերու պատահե-
 լու ստուգութեան առջեւ երբ,
 կըսեմ, ոչ մէկ արգելիչ միջոց
 ձեռք չառնուիր, ու տկարը իր
 բախտին կը թողուի, դիւանա-
 դէաներուն, այս աշխարհի
 շատուածներուն կողմէն, պար-
 կեշտ հանրութեան խիղճը պղղ-
 ուրուելով լայն համեմատու-
 թիւններ կառնէ, և կը թելադ-
 րուի ինք ի գործ դնելու այդ
 միջոցները որոնք կառավարող-
 ներուն, այն է՝ բուն յանցաւոր-
 ներուն կողմէն կը զլացուին : Այդ
 միջոցները բազմաթիւ են, եր-
 բեմն ծայրահեղ ու շատ անգամ
 աւելի մեղմ, բանաւոր և անվը-
 րիպելի : Ընկերային ամբողջ
 արդի գրութեան հիմնական փո-
 փոխումն է այդ, ինչ որ իրակա-
 նալի է, առանց ազգի և կրօնի
 խտրութեան, աշխարհի բոլոր
 զրկեալներուն տիեզերական եղ-
 բայրակցութեամբը հասարակաց
 թշնամիին բռնութեան դէմ,
 իրաւունքին կուսովը զօրութեան
 դէմ :

ԳԱՄԵՐ-ԱՐՇԱԽԻՐ
 —)(—

Ք Ն Ա Ր Ի Ս

—)(—

Օ՛ն, շոռ կեցիք, ոսկի քեշեր
 Իմ քնարիս անըզգայ,
 Այ սրբիս մեջ իմ տարբեր
 Երգի հրապոյր բրնաւ ջրկայ :

Հոն ուր անդի մարդ շարաւար
 Ծանրը շոռի քեռիս սակ,
 Ի՞նչպէս կըրնայ երգել քնար
 Աղու, անուշ, անդաշնակ :

Այն սեղ պիտի քարաւորսին
 Չարեղ՝ զեկիք ձեռքերնիս,
 Եւ վերջ՝ փոխան աւեկն վերջին
 Տակի՛ ջր դարձած ետեւիս :

Այն սեղ քաջի պիտի կայ յաւեժ,
 Անվախ սրբի, միսքսն,
 Մեռնիչ եւ կաւ շոռն զրեժ
 Այս մեր կեանքին ք պայտսն :

Յոխորս, կտցած այս հատկուսն
 Գեպի տառք պիտի՛ անտիւնիս,
 Եւ սուրբ դրօշն ազատութեան
 Պիտի պարգեւ ձեռքերն իմ :

Ու երբ ընկնի վաս քրջնամին,
 Մեր ազգութեան դիւերիս,
 Եւ այն ասեկ կառնեմ քնար
 Եւ երգելու կըսկըսիս :

ԼԵԻՈՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՍ ԵԱՐՄԷՅ

—)(—

Հիմա, իր եղբրաւոր մահու-
 նէն վեց տարի ետքը, իր վրայ
 մահարձան մը պիտի կանգնուի . և
 ուրախ ենք որ Պոլիսը վերջապէս
 կը ցաւ յիշել իր նշանաւոր մե-
 ռններէն մէկը :

Այդ հողակոյտին մօտ, ուր
 նախանձ, ցած կիրքեր, մարդ-
 կային բոլոր նեղ հայեացքներ
 ա՛լ ճարակ չունին, և ուր փոշիա-
 ցած կը գտնենք ինչ որ մարմին
 էր և զուտ մարմին, կանգնած է
 հրեղէն թեւերով անտեսանելի
 արձան մը, որ նար-Պէյի հողին
 ու սիրտը կը պատկերէ : Ու այդ
 յիշատակարանին վրայ, բողբոջ
 տառերով գրուած կը կարդանք
 թէ քառօրեղ դարէն աւելի մեր
 եկեղեցիներուն մէջ փնտռուե-
 ցաւ ան, ինքն էր որու ետեւէն

ժողովուրդը քսան տարի վաղեց թաղէ թաղ ու բնաւ չյողնեցաւ լսելէ իր պերճախօս, իրաւ պերճախօս քարոզիչը :

Ու միայն հասարակ ժողովուրդը չէր որ կը մղուէր զանի լսելու, այլ ժամանակին ամենէն գեղեցիկ ու մշակուած միւսքերը վաղեցիկ իրեն՝ այն գեղեցիկ դէմքին տակ լսելու յաւիտենական ճշմարտութիւններ : Եւ ի թէ համոզուած չըլլային, անտարակոյս կախարդուած դուրս կելլէին, օրօրուած անուշ պատրանքներով, որոնք, արշալոյսի թարմ գեղեցկութեան պէս, տըխուր օրուան մը ճանրութիւնը տանելի կընեն :

Ու մեր պերճախօս քարոզիչը բանաստեղծ էր, բարեկամ ֆրանսացի ամենէն մեծ բանաստեղծներուն, Լամարթինի ու Վիգթոր Հիւկօի : Ռոմանթիք դպրոցի այդ մեծ դէմքերուն մէջ երրորդ դէմք մըն է պակուած իր գեղեցիկ հատորներովը . իր «Վարդենիք»-ովը ուր քրոջ մը անուշ հոտը կը խնկէ գրքին ամէն թերթերը, իր «Քնար Պանդուխտին»-ովը, ուր հայրենիք մը քերթուած է լամարգինեան յորդութեամբ, իր «Ստուերք Հայկական»-ովը ուր մեր դիւցազնական դարու հերոսներն ու հերոսահինները յարութիւն առած են հրաշափառ գեղեցկութիւններով, յոյն, լատին, ֆրանսացի բոլոր դասականներուն ցոլքերը կը սփռէ մեր գրական պառնասի վրայ : Այդ «Ստուերք»-ին մէջ են «Արա և Նուարդ», «Արա», հայ ժողովուրդին անգիր ունեղութեանը մէջ անմահութեամբ վարձատրուած ամուսնասէր սրբութիւնը, և Նուարդ, գեղանին Նուարդ, որ աստուածային հրապուրանքին տակ, իր հրաշաղեղ նայուածքովը այնպէս կախարդած է երկաթակուռ հոգի մը, որ անոգոք և անհրապուրելի մնացած է ճամբրամ-Աղանիի, ասորական ամենէն հրաշալի իշխանուհիին գեղեցկութեանն ու եղական փառքերէն : Ու պէտք է լսել բանաստեղծ Սրբաղանը . աւմէն քնքշանք, ամէն փայփայանք, ամէն հեշտանք, ամէն հմայք դրած է իր Նուարդին բերնին մէջ, շրթունքներուն վրայ, նայուածքներուն մէջ : Ու այդ ամէնը այնպէս ազդու, այնպէս տպաւորիչ, որ գիտես թէ պատկերը իր աչքին առջեւ ունի Սրբաղանը, ու գոյները, ցոլքերը, երանգները իրական դէմքերէ, իրական աչքերէ, իրական շրթունքներէ կը քաղէ երկիւղածօրէն : Իր «Վարդենիք»-ն ալ նոյն իրականութեան տպաւորութիւնը կը թողու հոգիներու վրայ :

Ու մեր պերճախօս քարոզիչը բանաստեղծ էր, բարեկամ ֆրանսացի ամենէն մեծ բանաստեղծներուն, Լամարթինի ու Վիգթոր Հիւկօի : Ռոմանթիք դպրոցի այդ մեծ դէմքերուն մէջ երրորդ դէմք մըն է պակուած իր գեղեցիկ հատորներովը . իր «Վարդենիք»-ովը ուր քրոջ մը անուշ հոտը կը խնկէ գրքին ամէն թերթերը, իր «Քնար Պանդուխտին»-ովը, ուր հայրենիք մը քերթուած է լամարգինեան յորդութեամբ, իր «Ստուերք Հայկական»-ովը ուր մեր դիւցազնական դարու հերոսներն ու հերոսահինները յարութիւն առած են հրաշափառ գեղեցկութիւններով, յոյն, լատին, ֆրանսացի բոլոր դասականներուն ցոլքերը կը սփռէ մեր գրական պառնասի վրայ : Այդ «Ստուերք»-ին մէջ են «Արա և Նուարդ», «Արա», հայ ժողովուրդին անգիր ունեղութեանը մէջ անմահութեամբ վարձատրուած ամուսնասէր սրբութիւնը, և Նուարդ, գեղանին Նուարդ, որ աստուածային հրապուրանքին տակ, իր հրաշաղեղ նայուածքովը այնպէս կախարդած է երկաթակուռ հոգի մը, որ անոգոք և անհրապուրելի մնացած է ճամբրամ-Աղանիի, ասորական ամենէն հրաշալի իշխանուհիին գեղեցկութեանն ու եղական փառքերէն : Ու պէտք է լսել բանաստեղծ Սրբաղանը . աւմէն քնքշանք, ամէն փայփայանք, ամէն հեշտանք, ամէն հմայք դրած է իր Նուարդին բերնին մէջ, շրթունքներուն վրայ, նայուածքներուն մէջ : Ու այդ ամէնը այնպէս ազդու, այնպէս տպաւորիչ, որ գիտես թէ պատկերը իր աչքին առջեւ ունի Սրբաղանը, ու գոյները, ցոլքերը, երանգները իրական դէմքերէ, իրական աչքերէ, իրական շրթունքներէ կը քաղէ երկիւղածօրէն : Իր «Վարդենիք»-ն ալ նոյն իրականութեան տպաւորութիւնը կը թողու հոգիներու վրայ :

Ու մեր պերճախօս քարոզիչը բանաստեղծ էր, բարեկամ ֆրանսացի ամենէն մեծ բանաստեղծներուն, Լամարթինի ու Վիգթոր Հիւկօի : Ռոմանթիք դպրոցի այդ մեծ դէմքերուն մէջ երրորդ դէմք մըն է պակուած իր գեղեցիկ հատորներովը . իր «Վարդենիք»-ովը ուր քրոջ մը անուշ հոտը կը խնկէ գրքին ամէն թերթերը, իր «Քնար Պանդուխտին»-ովը, ուր հայրենիք մը քերթուած է լամարգինեան յորդութեամբ, իր «Ստուերք Հայկական»-ովը ուր մեր դիւցազնական դարու հերոսներն ու հերոսահինները յարութիւն առած են հրաշափառ գեղեցկութիւններով, յոյն, լատին, ֆրանսացի բոլոր դասականներուն ցոլքերը կը սփռէ մեր գրական պառնասի վրայ : Այդ «Ստուերք»-ին մէջ են «Արա և Նուարդ», «Արա», հայ ժողովուրդին անգիր ունեղութեանը մէջ անմահութեամբ վարձատրուած ամուսնասէր սրբութիւնը, և Նուարդ, գեղանին Նուարդ, որ աստուածային հրապուրանքին տակ, իր հրաշաղեղ նայուածքովը այնպէս կախարդած է երկաթակուռ հոգի մը, որ անոգոք և անհրապուրելի մնացած է ճամբրամ-Աղանիի, ասորական ամենէն հրաշալի իշխանուհիին գեղեցկութեանն ու եղական փառքերէն : Ու պէտք է լսել բանաստեղծ Սրբաղանը . աւմէն քնքշանք, ամէն փայփայանք, ամէն հեշտանք, ամէն հմայք դրած է իր Նուարդին բերնին մէջ, շրթունքներուն վրայ, նայուածքներուն մէջ : Ու այդ ամէնը այնպէս ազդու, այնպէս տպաւորիչ, որ գիտես թէ պատկերը իր աչքին առջեւ ունի Սրբաղանը, ու գոյները, ցոլքերը, երանգները իրական դէմքերէ, իրական աչքերէ, իրական շրթունքներէ կը քաղէ երկիւղածօրէն : Իր «Վարդենիք»-ն ալ նոյն իրականութեան տպաւորութիւնը կը թողու հոգիներու վրայ :

Ու մեր պերճախօս քարոզիչը բանաստեղծ էր, բարեկամ ֆրանսացի ամենէն մեծ բանաստեղծներուն, Լամարթինի ու Վիգթոր Հիւկօի : Ռոմանթիք դպրոցի այդ մեծ դէմքերուն մէջ երրորդ դէմք մըն է պակուած իր գեղեցիկ հատորներովը . իր «Վարդենիք»-ովը ուր քրոջ մը անուշ հոտը կը խնկէ գրքին ամէն թերթերը, իր «Քնար Պանդուխտին»-ովը, ուր հայրենիք մը քերթուած է լամարգինեան յորդութեամբ, իր «Ստուերք Հայկական»-ովը ուր մեր դիւցազնական դարու հերոսներն ու հերոսահինները յարութիւն առած են հրաշափառ գեղեցկութիւններով, յոյն, լատին, ֆրանսացի բոլոր դասականներուն ցոլքերը կը սփռէ մեր գրական պառնասի վրայ : Այդ «Ստուերք»-ին մէջ են «Արա և Նուարդ», «Արա», հայ ժողովուրդին անգիր ունեղութեանը մէջ անմահութեամբ վարձատրուած ամուսնասէր սրբութիւնը, և Նուարդ, գեղանին Նուարդ, որ աստուածային հրապուրանքին տակ, իր հրաշաղեղ նայուածքովը այնպէս կախարդած է երկաթակուռ հոգի մը, որ անոգոք և անհրապուրելի մնացած է ճամբրամ-Աղանիի, ասորական ամենէն հրաշալի իշխանուհիին գեղեցկութեանն ու եղական փառքերէն : Ու պէտք է լսել բանաստեղծ Սրբաղանը . աւմէն քնքշանք, ամէն փայփայանք, ամէն հեշտանք, ամէն հմայք դրած է իր Նուարդին բերնին մէջ, շրթունքներուն վրայ, նայուածքներուն մէջ : Ու այդ ամէնը այնպէս ազդու, այնպէս տպաւորիչ, որ գիտես թէ պատկերը իր աչքին առջեւ ունի Սրբաղանը, ու գոյները, ցոլքերը, երանգները իրական դէմքերէ, իրական աչքերէ, իրական շրթունքներէ կը քաղէ երկիւղածօրէն : Իր «Վարդենիք»-ն ալ նոյն իրականութեան տպաւորութիւնը կը թողու հոգիներու վրայ :

Ու մեր պերճախօս քարոզիչը բանաստեղծ էր, բարեկամ ֆրանսացի ամենէն մեծ բանաստեղծներուն, Լամարթինի ու Վիգթոր Հիւկօի : Ռոմանթիք դպրոցի այդ մեծ դէմքերուն մէջ երրորդ դէմք մըն է պակուած իր գեղեցիկ հատորներովը . իր «Վարդենիք»-ովը ուր քրոջ մը անուշ հոտը կը խնկէ գրքին ամէն թերթերը, իր «Քնար Պանդուխտին»-ովը, ուր հայրենիք մը քերթուած է լամարգինեան յորդութեամբ, իր «Ստուերք Հայկական»-ովը ուր մեր դիւցազնական դարու հերոսներն ու հերոսահինները յարութիւն առած են հրաշափառ գեղեցկութիւններով, յոյն, լատին, ֆրանսացի բոլոր դասականներուն ցոլքերը կը սփռէ մեր գրական պառնասի վրայ : Այդ «Ստուերք»-ին մէջ են «Արա և Նուարդ», «Արա», հայ ժողովուրդին անգիր ունեղութեանը մէջ անմահութեամբ վարձատրուած ամուսնասէր սրբութիւնը, և Նուարդ, գեղանին Նուարդ, որ աստուածային հրապուրանքին տակ, իր հրաշաղեղ նայուածքովը այնպէս կախարդած է երկաթակուռ հոգի մը, որ անոգոք և անհրապուրելի մնացած է ճամբրամ-Աղանիի, ասորական ամենէն հրաշալի իշխանուհիին գեղեցկութեանն ու եղական փառքերէն : Ու պէտք է լսել բանաստեղծ Սրբաղանը . աւմէն քնքշանք, ամէն փայփայանք, ամէն հեշտանք, ամէն հմայք դրած է իր Նուարդին բերնին մէջ, շրթունքներուն վրայ, նայուածքներուն մէջ : Ու այդ ամէնը այնպէս ազդու, այնպէս տպաւորիչ, որ գիտես թէ պատկերը իր աչքին առջեւ ունի Սրբաղանը, ու գոյները, ցոլքերը, երանգները իրական դէմքերէ, իրական աչքերէ, իրական շրթունքներէ կը քաղէ երկիւղածօրէն : Իր «Վարդենիք»-ն ալ նոյն իրականութեան տպաւորութիւնը կը թողու հոգիներու վրայ :

Ու մեր պերճախօս քարոզիչը բանաստեղծ էր, բարեկամ ֆրանսացի ամենէն մեծ բանաստեղծներուն, Լամարթինի ու Վիգթոր Հիւկօի : Ռոմանթիք դպրոցի այդ մեծ դէմքերուն մէջ երրորդ դէմք մըն է պակուած իր գեղեցիկ հատորներովը . իր «Վարդենիք»-ովը ուր քրոջ մը անուշ հոտը կը խնկէ գրքին ամէն թերթերը, իր «Քնար Պանդուխտին»-ովը, ուր հայրենիք մը քերթուած է լամարգինեան յորդութեամբ, իր «Ստուերք Հայկական»-ովը ուր մեր դիւցազնական դարու հերոսներն ու հերոսահինները յարութիւն առած են հրաշափառ գեղեցկութիւններով, յոյն, լատին, ֆրանսացի բոլոր դասականներուն ցոլքերը կը սփռէ մեր գրական պառնասի վրայ : Այդ «Ստուերք»-ին մէջ են «Արա և Նուարդ», «Արա», հայ ժողովուրդին անգիր ունեղութեանը մէջ անմահութեամբ վարձատրուած ամուսնասէր սրբութիւնը, և Նուարդ, գեղանին Նուարդ, որ աստուածային հրապուրանքին տակ, իր հրաշաղեղ նայուածքովը այնպէս կախարդած է երկաթակուռ հոգի մը, որ անոգոք և անհրապուրելի մնացած է ճամբրամ-Աղանիի, ասորական ամենէն հրաշալի իշխանուհիին գեղեցկութեանն ու եղական փառքերէն : Ու պէտք է լսել բանաստեղծ Սրբաղանը . աւմէն քնքշանք, ամէն փայփայանք, ամէն հեշտանք, ամէն հմայք դրած է իր Նուարդին բերնին մէջ, շրթունքներուն վրայ, նայուածքներուն մէջ : Ու այդ ամէնը այնպէս ազդու, այնպէս տպաւորիչ, որ գիտես թէ պատկերը իր աչքին առջեւ ունի Սրբաղանը, ու գոյները, ցոլքերը, երանգները իրական դէմքերէ, իրական աչքերէ, իրական շրթունքներէ կը քաղէ երկիւղածօրէն : Իր «Վարդենիք»-ն ալ նոյն իրականութեան տպաւորութիւնը կը թողու հոգիներու վրայ :

նական առաքինութեանց մէջ, կը բուրբէր իր ցոլքերովը . սեւեւուն ու սուղեբուն մէջ իր ծիածանի երանգները կը վառէր : Թէ աւ թէ ան, որն ալ ըլլայ, երախտապարտ ենք քեզի, աչնիւ հոգի, յաւիտեան քոյր մըն ես մեզի «Վարդենիք»-ի մէջ վարդ գոյներովդ ու անուշ բուրումներովդ, առտուան ցօղին պէս թարմ, արշալոյսի շողերուն պէս քնքուշ : «Քնարին» մէջ իսկապէս լամարգինեան քերթուածներ ունի հայ բանաստեղծը . ու այս ամէնուն մէջ, խորհիլ թէ վանքին ու կրօնաւորի սուղին մէջ է որ Նար-Պէյի բանաստեղծական ոգին դուրս կելլէ՝ ամպի տակ խեղդատուած ու կծկուած ճառագայթներու պէս : Ոչ, քեզ ընտելնք մեռնար, Սրբաղան հոգի . դուն գրեթէ մեր ամենքին մէջ ունիս քու զգացումդ, քու հոգիդ, քու ճառագայթներդ :

Պերճախօս, բանաստեղծ Սրբաղանէն ետքը կուգայ՝ գործիչ Սրբաղանը : Պարբերաբար միշտ գտնուած է կրօնական ժողովի մէջ, երեսփոխանական ժողովի միշտ անդամակից, ու միեւնոյն ատեն հրապարակի վրայ էր շատ անգամ . գրական ամէն խնդիրներու մէջ իր ձայնը նշանակութիւն ունէր :

Իր ամէնէն մեծ գործը անշուշտ իր պատուիրակութիւնն էր՝ Պերլինի վեհաժողովի ատեն, իր մեծան Հայրիկի հետ : Նար-Պէյ, հայոց ամէնէն մեծ պատրիարքին մեծ պատուիրակին եղաւ . իր անհատական մեծութիւնն ալ իր ահագին նշանակութիւնը ունեցաւ . Ռուսական մայրաքաղաքին մէջ, Պերլինի մէջ, Ռուսահիոյ մէջ իշխանական ընդունելութիւն գտաւ . Ռուսահիոյ Երկաթէթ թաղուհին, «գարմէն սիլվան», անշուշտ տակաւին այսօր ալ մոռցած չէ այն հոյակապ դէմքը, որ, կրօնաւորի սեւերուն մէջ, բանաստեղծութիւնը ունէր շրթունքներուն վրայ : Եւ այդ ամէնը, ինչ որ առաւ անհատաբար, իր անգիրն տուաւ՝ գիտաւորի տպաւորութիւնը թողլով իր ետեւէն :

Իր վերջին օրերը ցաւազին եղան . Խորէն Աշըղեան գառապարտեց զանի ա՛լ արձակ համարձակ չեղեալու մեր եկեղեցիներուն մէջ, ուր քառորդ դար մը փառք եղած էր . թոյլտուութիւն ունէր Բերայի գերեզմանոցին մատուռը միայն գտնուելու, և ան ալ անկիւն մը կծկըտած, աշխարհականի պէս լրտեսներէ շրջապատուած : Պատրիարքարանն ալ չը հարցուց թէ ինչ կուտէր ինչ կը խմէր : Վերջին անգամ, յուսահատ, գիւմնց կրօն, ժողովին խնդրելու որ զինքը կտուց անապատը զրկեն, և այն տեղ իրաւունք ունենայ կրօնաւորի

հայր ու տեղու առանց մուրալու . բայց Սիմօն պէյի վարչութիւնը թոյլտուութիւն չըրաւ : Այդ օրերուն մէջ առաւօտ մը ըստեցաւ թէ ա՛լ չկայ Նար-Պէյը : Մարտուր ամենուրեք էր :

Իր օժումին Պատրիարքը չը գնաց, միւս կրօնաւորները, աշխարհականներէ աւելի աշխարհական, չգացին հաշտուելու այն հսկայ էակին հետ որ շարունակ հայածեցին : Եւ իր թաղումը չորս հոգիով եղաւ : Այո, ստակալի են կրօնաւորները . թող մոռնան անոնք քեզ, վեհափառ հոգի . թող չհաշտուին նոյն իսկ և այսօր քեզի հետ . դուն միայն մերն ես, մահարձանիդ ուխտի կուգանք և հողակոյտիդ վրայ կը պաշտենք բանաստեղծութիւնդ իր լուսեղէն պատմութեան մէջ, աշխատողի մեծութիւնդ, պերճախօսութիւնդ որ տարիներով մեր հմայքն եղաւ :

ՇԱԽԱՍՊ

ՍԱՆԹԱԿՕԻ ՆԱԿԱՍԱՐՏԸ

ՆԵՐՈՍԱԿԱՆ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՍՊԱՆԵԱՅՈՅ

—)(—

Սանթիակօի նաւահանգիստէն խուսափելու և իր նաւերը փրկելու համար պանիացի Սէրվէրա ծովակալին ըրած փորձը նաւային պատերազմերու պատմութեան մէջ էն մեծ քաջագործութեանց կարգը պատեհու արժանի է : Զախմարիչ ու ժողովրդէն, նաւահանգստին խորը փակուած, ուրիշ ճար չունէր եթէ ոչ կա՛մ բնաջինջ ըլլալ կամ անձնատուր : Ուստի կուսեցաւ անդու անգաղար, նոյն իսկ երբ իր նաւը կայրէր և ընկղմելու վրայ էր, յուսահատ ճիզով մը, թշնամի նաւատորմին խուսափելու համար :

Նաւահանգիստէն դուրս ելլալու համար սպանիական տորմիդը տեղէն շարժելուն պէս, ամերիկեան մարտանաւերը կրակ սկսան թափել անոր վրայ, և երբ անիկա դուրս ելաւ՝ մէկուկէս ժամ հալածեցին զայն զկայ արեւմուտք, անձրեւի պէս ոռոմբեր տեղալով, որոնք կը խորտակէին պողպատէ ողնափայտը, ջուրի լայն ծակեր կը բանային և արեամբ կողովէին նաւերուն կամբջակը :

Չեղաւ վայրկեան մը ուր սպանիացի կուսելէ ետ կենալ ուղէին : Բնաւ վար շարին իրենց դրօշը նոյն իսկ երբ իրենց նաւեր սկսան ընկղմիլ և երբ մուխի թանձր ամպեր ցոյց տուին թէ անոնք կայրին : Այս պահու ուղղուեցան դէպի ծովելը, որ մէկ մղոն հեռու էր, և ժայռի խութերը լրացուցին անոնց աւերման գործը : Ան աանի նաւազները թողուցին իրենց նաւերը և ամերիկեան զրահաւորներէն զրկուած մակոյկներու օգնութեամբ կրցածնուն չափ ցամաք կէտն :

Հոն սպանիացի նաւազները անձնատուր եղան իրենց յաղթականներուն, որոնք ջուրու մը ցամաք հանեցին պաշտպանելու համար զերիները՝ թուփերու մէջ դարանակալ քուպացիներուն դէմ որոնք կը պատրաստուէին նետուել իրենց անպաշտպան թշնամիներուն վրայ :

Սպանիական առաջին զրահաւորին նաւահանգիստէն դուրս ելլալէն երկու ժամ ետքը, երեք քածաւորակներ, երկու թորփիւհալածներ ծովափը կռնկի վրայ կը պառկէին՝ Մորրօ մարտիոցէն 10-15 մղոն գէպ արեւմուտք : Բոլոր այս նաւերը շարուփշուր եղած էին : Անոնց կողմէն ժայթքող բոցերն ու ծուխը՝ մինչև և չորս ժամ հեռուէն տեսնուող մշուշ մը կը ձեւացնէին ծովագրին վրայ :

Ամէն վայրկեան երբ հրդեհը կը հասնէր ռազմավթերքի ամբարանոցը, անկող պայթիւններ առաջ կուգային . յետոյ նաւերը քիչ քիչ կը միւրճուէին աւազին կամ ժայռերուն խորը :

Ծովակալ Սէրվէրա ցամաք հասաւ ամերիկեան կուսակազմը նաւէն զըրկուած շոգեմակոյտով մը, որ ցամաքին մօտեակուէն պէս Սէրվէրա իր մարդոցմովը անձնատուր եղաւ Մորթին նաւակայանին . խնդրեց ամէնէն մօտ գտնուող կուսակազմը նաւը փոխադրուիլ իր շատ մը սպաններուն և մանաւանդ ծովակալի նաւուն հրամասարին հետ :

Սէրվէրա, որ բազուկէն վիրաւորուած էր, կուսակազմին մէջ ընդունուեցաւ այս նաւուն նաւապետէն որ սեղմելով անոր ձեռքը ըսաւ . «Կը շնորհաւորեմ ձեզ, պարոն, մղած ըլլալուդ ամէնէն արիական պայքարը որ երբեք մղուած ըլլայ ծովու վրայ» :

Միակ սպանիական նաւը որ յաջողեցաւ փախչիլ Քրիստոսպոլ-Քոչոնն է . բայց արեւմտեան հորիզոնին վրայ բարձրացող մուխը ցոյց կուտայ թէ ինչ բախտի վիճակած է : Այս նաւ, որ սպանիական զրահաւորներուն էն արագութեամբ էր, նաւահանգիստէն դուրս ելլալուն պէս անցաւ միւս նաւերը և շնորհիւ իր արագութեան կրցաւ փախչիլ : Օռնկոն, Քրոսիլի և ուրիշ ամերիկեան նաւեր ետեւէն ինկան, կրակ ընկողով :

ՍԵՐՊԻԱ ԵՒ ՊՈՒԿԱՐԻԱ

—)(—

Երկու երեք շաբաթ առաջ Սերպօ-Պուկարական սահմանազխին վրայ մուծ ամպեր զիջուելի սկսած էին և կործանարար որոտման մը պայթումը մօտալուտ էր : Սակայն երկրի վրայ ոչինչ այնքան փոփոխական է որքան քաղաքակաւտութիւնը : Դիւանագետներու աշխարհին մէջ շատ անգամ փոքրիկ պատճառներէ խոշոր արդիւնքներ առաջ կուգան : Այսպէս, վերջերս Աւստրիոյ Մեծ-Դուքսին Պէլկրաս ըրած մէկ այցելութիւնը հիմնական տակ կործանեց ամբարտաւան Միլանի բոլոր ծրագրերը : Դուքս Եօզէֆ, առանց ունէ զարձուածքի, հասկցուց Սերպիոյ այժմեան երկու արքաներուն—Միլան և օրդի—թէ այս անգամ Աւստրիա բոլորովին պաղարկու և չէզոք պիտի մնայ եթէ երբեք երկրորդ յաղթութիւն մը պուկարները տանի ՚իշ, Բիթոտ և մինչև իսկ Պէլկրաս : Միւս կողմէն Պէլկրասի ոռոսական ներկայացուցիչը վերջին օրեր սերպ կառավարութեան հանդէպ այնպիսի դիրք մը բռնել սկսած էր որ Միլան չուտով զգաց թէ առ այժմ ստիպուած էր հրաժարիլ իր զինուորական տաղանքը փորձելէ : Սերպ մամուլը և Աղեքսանդր թագաւորը յայտարարեցին թէ իրենց յարաբերութիւնները պուկար կառավարութեան հետ միշտ լաւ վիճակի մէջ կը գտնուէին և թէ ինք թագաւորը միշտ փափագող է որ

Սերպիոյ ժողովուրդը ընդերկար վա-
յելէ խաղաղութիւնը եւ իր բոլոր
ուժը նուիրէ՝ երկրին ներքին յա-
ռաջգիւտութեանը :

Եւ հիմա սահմանադիր վրայ զըս-
նուող զինուորական ուժերը, որոնք
մարդանքի պատրուակով չոն հա-
ւաքուած էին, մօտ օրէն տեղեր-
նին կը վերադառնան առարկելով թէ
այլեւս վերջացած են երկու բանա-
կին սաղմափորձերը : Ու մենք դո՛ւն
ստ այժմ ապահով կրնանք ըլլալ թէ
Սերպո-Պուլիարական պատերազմի մը
վտանգը անցած է : Այսու ամենայ-
նիւ չենք կրնար գիտնալ թէ վաղը
ի՞նչ կրնայ պատահիլ, վասն զի Սեր-
պիոյ եւ Պուլիարիոյ նման վտարիկ
պետութիւններուն եւ անոնց ժողո-
վուրդներուն բախտը Աւստրիոյ մը
կամ Ռուսիոյ մը վեհապետին բար-
եացակամութենէն կախուած կ'ըլլայ
կրբմն :

Սլոյոսոս կըսէ թէ անցեալ տարի
Ռուսիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարու-
թիւնները անանկ յարմար դատեցին
որ Պուլիարիա եւ Սերպիա մէկդի
կենան՝ երբ Սուլթանը ճղմել եւ
ոչնչացնել կ'սպասար Յունական
թագաւորութիւնը : Այսօր նոյն Ռու-
սիան ու Աւստրիան է որ Միլանը
կատպեն իր սուրբ վար անել, ո-
րովհետեւ այդ մեծ պետութիւններու
հաշիւներուն համաձայն չէ եկած դեռ
այն վայրկեանը որ Սերպ եւ Պուլ-
կար—երկու արեւնակից եղբայրներ—
իրարու կոկորդ պէտք է կտրեն :
Ըսել է թէ վաղը կամ միւս օր Բէ-
թլէրսպուրի կամ Վիլնիւս շատ հեշտ
կերպով կրնան իրարու դէմ հանել
Պուլիար ու Սերպ սուլիաները : Ի
հարկէ այս երեւոյթը մեծ ցաւ կը
պատճառէ ինչպէս Սլոյոսոսի նոյն-
պէս թէ՛ Սերպ եւ թէ՛ Պուլիար հայ-
րենասէրներու : Իսկ մեզ կը մնայ
մաղթել որ հեռու, շատ հեռու ըլլայ
եւ կամ թէ բնաւ չգայ այդ օրը :

Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Ն

—)(—

Կրմանանք թէ խաչակրի խնդրին
ստիւ անդուստ թաղ. խորհուրդին
որոշմամբ պաշտօնէ զարկեցուցուած
Տ. Գեորգ քահանայ Հիւրմիւզեանը
նորէն ընդունուել է իր պաշտօնին
մէջ նոյն Խորհրդին մէկ հակորո-
շումովը : Ապարդիւն յամառութեան
մը գիտակցութիւնն ունեցող այս
Խորհրդին մեր շնորհաւորութիւնը :

—Շարաթ գիշեր անելի ոճիւր մը
գործուեցաւ Վառնաի մօտ, այգիներ-
րուն մէջ : Երկու հայ բեռնակիրներ
Պետրոս Սարգիսեան անուն Մշեցի
բօլիցածի մը գումարձանալու պատը-
ռակով կատնեն այգիները կը տա-
նին եւ հոն գինովցնելէ յետոյ զայն՝
զաշոյնով կը կտրեն անոր կոկորդը :
Մարդասպանները զոհին վրայ զըտ-
նուած 400 ոսկին կը յափշտակեն ու
կը փախչին : Այգիներուն պահպա-
նը որ սեսած էր այդ երեք անձերը,
կը դիւրացնէ ոստիկանութեան խու-
զարկութիւնները եւ ձերբակալուած
չատ մը բեռնակիրներուն մէջ կը
ճանչնայ երկու ճիւղները, որոնք
բանտարկուած են հիմա : Գողցուած
գրամը ամբողջութեամբ գտնուած է,
իսկ զոհը որ եկեղեցի փոխադրուած
էր, երկուշաբթի օր թաղուեցաւ :

Աւերորդ է ըսել թէ սասնկ քստ-
մնելի ոճիւր մը ինչ տխուր եւ ան-
նպաստ տպաւորութիւն տալ կը
բերէ այն երկրին ժողովրդեան ու
կառավարութեան վրայ որ ասպնջա-
կանած է մեզ այնքան մարգարիա-
բար : Մեր կարծիքն է թէ այսօրի-
նակ ցաւալի դէպքերու կրկնութիւնը
նպաստաւոր էլքի մը չի յանդիւր նո-
րեկ գալթականութեան համար, որ
իր ապրուստը որոնելու է լոկ օրի-
նաւոր միջոցներու մէջ, թէեւ իրաւ
է որ մէկ երկու վայրենի արարած-
ներու եղեւնական արարքին պա-
տասխանատուութիւնը չի ծանրանար
ամբողջ գաղթականութեան վրայ :

ԴԵՍ ՈՒ ԴԵՆ

—)(—

Իզմիրէն կրմացնեն թէ հոչակաւոր
խայտառակ եղեոնադոր Յիքքէն փա-
խել է Սամսոյ ճամբով : Տեղոյն ազգ-
մարմինները անճարակութեան փայ-
լուն ապացոյց մը սուած եղան այդ
փախուստը ժամանակին չարգիւ-
լով :

—Նիւ-Եորքէն քաջուած հեռագիր
մը ծովային զարհուրելի տրկածի մը
լուրը կը բերէ : Այդ քաղաքէն մեկ-
նող Լա Պուրկոյն շոգեմաւր Աւազի
կղզիին բացերը անգլիական առա-
գաստանաւի մը բաղխելով բնկղմեր
է, իր 800 ուղևորներէն 600ը զոհ
տալով :

—Սլոյոսոս կը գրէ թէ երկու սերպ
սպաներ որոնք լրտեսական պաշտօ-
նով Պուլիարիա մտած էին, ձերբա-
կալուել են, մէկը Սօֆիաի մօտերը
եւ միւսը Վիտինի մէջ : Երկուքին
վրայէն ալ իրենց լրտեսութիւնը
հաստատող թուղթեր, ծանօթութիւն-
ներ եւ յատկազօծեր գտնուել են :
Լրտեսներէն մէկը մուրացկանի հա-
զուստով ծպտած է եղեր :

—Աղեքսանդրիոյ մէջ սկսած է
հրատարակուիլ թուրքերէն լեզուով
Նախինաք անուն թերթ մը, որ ար-
դարեւ գեղեցիկ յորդորներ կուտայ
թուրք ազգին, թագաւորին եւ յե-
ղափոխականներուն : Կը մաղթենք
որ այս նոր թերթին հայրական
խրատները անլսելի չմնան : մանա-
ւանդ այն մասը որ «արդարագատ
ըլլալ» կը խնդրուի թագաւորէն :

Ք Ր Ո Ն Ի Կ

—)(—

Այս տարի, Իզմիրեանց կը-
տակի մրցանակները շահողները
եղան արմաշցի երկու վարդա-
պետներ : Տ. Բարգէն Մ. Վ. Է կը

ստանայ 40 օսմ. ոսկի եղիչէի
ուսումնասիրութեան համար, եւ
նոյնքան ալ Տ. Մուշեղ վարդա-
պետ Նարեկի թարգմանութիւնը
և Քննութիւնը ըրած ըլլալուն :
Արդեօք Պատրիարքին յաւիտե-
նական մատը չի կա՞յ իր ձեռնա-
սուններուն եղած այս մրցանա-
կաբաշխութեան մէջ :

Պատրիարքարանը Դրան
թագրի մը ուղղելով քանի մը
առաջարկութիւններ ըրեր է
անտեսական տաղնայի (Չարգ և
կողոպտ) ենթարկեալ հայոց
զինուորական տրոյց զանձ-
ման մասին, բացատրելով թէ՛
արքունի գանձին շահուն պահ-
պանումը և թէ՛ վճարողներու
համար դիւրութիւններ :

Ուրիշ թագրի մը մընալ Վառ-
նայէ դարձող և անցագրի ծախ-
քը վճարելու անկարող հայերուն
ձրի անցագրի տրուելը խնդրած
է :

Փ. Պօլսոյ Տ. Արիստակէս
քահանայի յուղարկաւորութեան
առթիւ պուլիար Մետրապօլիտ
Տ. Նաթանաէլ և պուլիարական
կղերը յարգանքի մասնաւոր ցոյ-
ցեր ըրեր են հայ վախճանեալ
եկեղեցականին : «Մինչդեռ, կը
գրէ թղթաւից մը «Գուռիէ տէ
Պալքանի», յոյն կղերին կողմէ
այս տեսակ բան մը չտեսանք,
այն կղերին որ մերթ քոյր եկե-
ղեցի կանոնանէ հայ եկեղեցին :

Սակէց վեց ամիս առաջ
Գահրէ մեռնող արապկիրցի Պօ-
ղոս Կարապետեան իր հարստու-
թեան 70,000 ոսկիին 30րդ մա-
սը ազգին կուտակած էր : Արգ,
հանգուցեալ կտակաւորին
երկու աղջիկները կուզեն ան-

ՎԱՐԳ-ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ԳԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆԸ (21)

Մի քանի օրից յետոյ վերջապէս
հալու կարողացայ Արքիարքին համո-
զել որ զուտ յեղափոխականները չեն
կարող իրանց ձեռքում գործիք դառ-
նալ : Եւ եթէ իրանք ուղուժ են
գործօն դեր խաղալ հայ յեղափոխա-
կան գործի մէջ, պէտք է բոլոր զո-
հողութիւնները յանձն առնեն եւ
մեզ հաւասար ընկեր դառնան ամէն
սեռակէտով :

Վերջապէս նրանք համաձայնեցին
մեր կոմիտէի մէջ մտցունել երկու
ընկեր նոյն պայմաններով ինչ պայ-
մաններով որ էին կոմիտէի խկա-
կան անդամները :

Արքիարքը մի քիչ էլ կասկած չար-
թեցնող վարմունք ունեցաւ գրամա-
կան խնդրում. նա բոլորովին չհա-
մաձայնեց գրամ նւիրողներին խկա-
կան անունները մեզ հաղորդել, որ
մենք կարողանայինք հասած գու-
մարներին ճշդութիւնը ստուգել : Եւ
այդ միայն այն պատճառով որ նւի-
րատուները վստահութիւն չունէին
թէ իրանց գործը միշտ գաղտնի կը
մնայ :

Չարմանալի բան. Արքիարքը ի-
րան, իր ամենասիրելի ընկերներին
մեզ հաւատաց, իսկ գրամ ստուգու-
րի անունները չէր հաւատում : Այդ
չափ անձնուիրութիւն թէ՛ եւ թէ՛
իմ միւս ընկերներս նրա մէջ չէինք

զտնում : Իսկ մեզ հարկաւոր էր
անպատճառ իմանալ նւիրատունե-
րի անունները որ կարողանայինք
Արքիարքի միջոցով ստացված գրամ-
ների գումարի ճշգրտութիւնը ստու-
գել . . .

Նրանից առաջարկուած երկու ըն-
կերներից միակ վերեւ յիշած հա-
մակերկի փաստաբանը էր որը խկա-
պէս օգտակար կղաւ եւ դեռ կը լի-
նէր եթէ դժբախտ դէպքերը վրայ չը
հասնէին. իսկ միւսը, Արքիարքի
գրական սանը, որին կարծեմ նա ու-
ղարկել էր աւելի մեր գործերի եւ
խօսակցութիւններին մասին ճիշդ ու
որոշ անգեկութիւններ ստանալու
համար, սրբովհետեւ փաստաբանը՝
իր աւելի յեղափոխական եւ զաղա-
նապահ մարդ, կոմիտէի մէջ անցած
զարձածը չէր հաղորդելու իրան Ար-
քիարքին : Այդ բոլորից յետոյ Արքի-
արքը մի գեղեցիկ օր ճանապարհ ըն-
կաւ դէպի Կովկաս, այնու ամենայ-
նիւ ինձանից շատ զժող իմ բռնած
որոշ դիրքիս եւ իրան պաշտամունք
չը տալուս համար : Մեզ համար ուղ-
սպասելի էր այդ ճամբորդութիւնը
եւ անբացատրելի :

Պոլիս եկածս հենց առաջին օրը,
Արքիարքեանի հետ ծանօթանալուց
յետոյ, վերադարձայ եւ սկսեցի ըս-
պասել իմ խկական ընկերներս,
որոնց հետ ձեռք ձեռքի սուած պէտք
է սկսէինք խկական դաւադրական
գործը : Իմ միտքս եւ պատասխա-

նատուութիւնս շատ մեծ ու ծանր
էր : Գուռ-Գափուի ցոյցը կազմված
էր եղել գրէթէ խառնիճաղանձ ամ-
բխի միջոցով եւ միայն մի քանի
ինտելիգենտ ու իրանց գործը հաս-
կացող երիտասարդներին աջակցու-
թեամբ : Այնտեղ խկապէս կազմա-
կերպութիւն եւ հաստատուն հիմքի
վրա գործած բան չէր եղել : Հնչակ-
եան նախկին ներկայացուցիչները
ժողովրդին ցնցելու եւ յեղափոխա-
կան տարրին, որը թաքնված էր,
ողեւորելու եւ զուրս բերելու համար
ամէն կերպ աշխատել էին այսպէս
թէ այնպէս : Այդ ցնցումը առաջ
բերել Գուռ-Գափուի ցոյցով, այն
չատ ընկան էր այն միջոցներում
իսկ իմ գալուց յետոյ՝ հարկաւոր էր
գործը կանոնաւոր հողի վրա դնել,
կարելի եղածին չափ զուտ յեղափո-
խական մարմին ստեղծել Սուլթան-
ներին մայրաքաղաքում, եւ սպառ-
նական դիրք բռնել գէպի կառա-
վարութիւնը : Ես որչափ էլ ընդու-
նակ զգայի ինձ այդ սեռակ մի գըծ-
ուարին գործունէութեան, այնու
ամենայնիւ լաւ համոզուած էի որ
գործի աջողութեան մեծ մասը
կախուած պէտք է լինէր իմ տեղացի
ընկերներից, ու քան թէ ինձանից,
մնում էր միայն անկեղծ եւ անձ-
նուէր կերպով գործին նւիրելի եւ
կարողացածիս չափ ողեւորել իմ ըն-
կերներին : Ահա միայն այդ կէտում
ես կարողացայ հոգեկան հանգստու-

թիւն ձեռք բերել եւ սառն կերպով
գործունէութիւնը դատելու պատ-
րաստ լինել որ կարողանայի կարմիր
գծով անցկացնել յեղափոխական
կարմիր եւ ուղիղ գիծը իմ ընկեր-
ներսի մէջ . . . Էլ ուրիշ յաւակնո-
սութիւն չունէի :

Հիւրանոցում այդ սեռակ մտմը-
տութների մէջ էի, երբ ինձ մօտ ե-
կաւ Մարգար Վառմանը, սերաս-
տացի մի դերձակ ու համակրելի ե-
րիտասարդ, թէեւ մի քիչ շատախօս
եւ յաւակնոտ, այնու ամենայնիւ
բաւական ճարպիկ, գործին նւիր-
ուած անձնաւորութիւն : Կարծեմ
հենց այս պարոնը իմաց տուեց եւ
միւս ընկերներին եւ երկրորդ օրը
արդէն մօտս եկաւ Մուրատը, Գրի-
գոր Ալեքանը, նոյնպէս սերաստացի
եւ Պոլսի փաստաբանական դպրանո-
ցի ուսանող եւ վերջապէս հոչակա-
ւոր Մամբէն : Երբորդ թէ չորրորդ
օրը Վառմանը իրան տանը մօտիկ
մի բնակարան վարձեց ինձ համար :
Շուտով ծանօթացայ Դամատեանի,
Յ. Գ. ի, մի կաթողիկ երիտասարդ,
Մարգար Մամբեանի, Ա. . . ի նոյն-
պէս ուսանող : Մի քանի օրից կա-
նոնաւոր կերպով կազմակերպուեց
կոմիտէն, որի անդամներն էին Մու-
րատ, Ալեքան, Դամատեան, Յ. Գ.
եւ Ա. . . իսկ ես մասնակցում էի
իր ներկայացուցիչ :

(Շարունակելի)

վաւեր հռչակել կտակը և՛ Գա-
րակէօզեանի պէս կուլտալ զայն:
Բայց իր որդին՝ Պ. Պետրոս Կա-
րապետեան կը պնդէ թէ հայրը
քաջառողջ վիճակի մէջ ըրած է
այդ կտակը: Հիմա գործը դա-
տարանի ելած է: Կերեւայ թէ
հանգուցեալը ռուսահայտակ էր,
որովհետեւ դատը տեղի պիտի
ունենայ Պոլսոյ ռուսական հիւ-
պատասարանին առջեւ:

Պոլսոյ մէջ լրագրութիւնը
առաջ կերթայ օր օրի: «Ճէրի-
տէի Շարգիէ»-ի արտօնատէր Տիգ-
րան ձիվէլէկեան «Սուրհանդակ»
անուն թերթի մը արտօնութիւնն
առեր է: Ամենօրեայ պիտի ըլ-
լայ:

Անցեալ ուրբաթ օր Եր-
զնկայէն 7 ուրբեր Պոլիս տար-
ուելով ազգ. հիւանդանոցին
մէջ զետեղուեր են:

Գ. Զահրայ «Մասիսի»
մէջ ընտիր յօդուածով մը կա-
պացուցանէ թէ Տիգրան Գարա-
կէօզեան կտակին բոլոր կնճռո-
տութիւններուն իսկական պա-
տասխանատուն է փաստարան
Յակոբովը: Այս փաստարանն է
եղեր որ իրբեւ խորհրդական
Տիգրան Գարակէօզեանի կտակին
քանի մը թերութիւններուն թե-
լագրիչը հանդիսացեր է: Եւ
դարձեալ այս Յակոբովն է եղեր
Գրիգորի աւագակային տրամա-
դրութիւններուն ուժ և խթան
տուողը:

Մէլլէրէթի վերջին թի-
ւին մէջ Խալիլ Կանէմ յօդուած
մը գրելով Վիլհէլմ Բ.ի Երուսա-
ղէմ և անկէց Պոլիս այցելութեան
վրայ, կըսէ: «... Եւ Սուլթանին
համար հրճուանք մըն է տեսնել
հզօր կայսր մը որ մինչեւ Պոլիս
գայ ուր փողոցին սալարկները
կը կրեն երկու տարի առաջ թա-
փուած արեան հետքը, և հոն
սեղմէ ձեռքն ան մարդուն որ
իր քրիտոնեայ և իսլամ հազա-
րաւոր հպատակներուն ջարդուիլը
թոյլատրեց: Ո՞վ Գրիստոս, արգ-
եօք ի՞նչ կը մտածես այս ցոյցին
վրայ, որուն պիտի դիմէ յոյժ
քրիտոնեայ ան կայսրը որ իր
ճակտին վրայ քու նուիրական
խաչդ կրելը փառք կը սեպէ, և
որ շիրմիք քարերը համբուրելէ
ետքը պիտի երթայ նետուիլ բա-
զուկներուն մէջ վեհապետի մը
որ այնքան ուրբեր և այրիներ
ստեղծեց»:

Պուլկարիոյ իշխանը և իշ-
խանուհին անցեալ ԴՅ. Ռուսա-
նիա մեկնեցան Բէօստէնճէի ճամ-
բով: Նոյն նաւահանգիստին մէջ
Ռուսանիոյ թագաւորին և թա-
գուհիին կողմէ ընդունուելով
երկու վեհապետական ընտանիք-
ները յատուկ կառախումբով Սի-
նայիայի դղեակը ուղեւորեցան:

Փ. Պոլսոյ ազգ. վարժա-
րանաց հոգաբարձութիւնը պաշտ-
նամակով մը կը խնդրէ մեղմէ
ծանուցանել թէ վարժարանաց
ներկայ տարւոյ հարցաքննու-

թիւները հրապարակաւ կա-
տարուած ըլլալով, ներկաները
չատ զոհ մնացեր են երկուսն ու-
սանողներու, մանաւանդ չորս
ընթացաւարտներու ուսման մէջ
ունեցած գոհացուցիչ վիճակէն
և յաջողակութենէն, և շնորհա-
կալութիւն ու գոհունակութիւն
յայտներ են վարժարանի տես-
չին և պաշտօնէութեան:

Հոգաբարձութեան այս վար-
դագոյն զեկոյցը անխառն հրճ-
ուանք մը պիտի պատճառէր մեզ,
եթէ ասկէց առաջ մեր Փ. Պոլսի
մասնաւոր թղթակիցը տխուր
դոյներով նկարագրած չըլլար
վիճակը այն վարժարանին որ
այսօր այնքան ջերմացէս կը
ծափահարուի հոգաբարձութեան
կողմէն:

Վանայ առաջն. Տեղադա-
հը տեղեկագիր մը զրկելով
պատրիարքարան, նոյն քաղաքի
Հայկազանից թաղի ժողովրդին
ծայրայեղ կարօտութիւնը կը
բացատրէ: Նոյն եկեղեցականը
տարբեր գրով մը տոմինիկեան
կրօնաւորներու շարժումները և
կրօնաճաւաղական ձեռնարկները
կը ծանուցանէ: Ասոնք ոսկի կը
ձայնեն բարեմիտ ժողովուրդը
որսալու համար: Այս խնդիրը
յանձնուեր է Խառն ժողովին նը-
կատառութեանը:

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Փ

—)(—

Պ. Թոփալեց (ցնոր սնորհու-
թիւն). — Ձեր վերջին գրուածով
ցոյց կուտաք թէ քիչ մը ուղղուած
էք: «Փարսուս» բառը, որով մեր
ընթացքը կորակէք ձեր առջի յօդ-
ուածին մէջ, հիմա կը մեղմացնէք
«սքողուած» անկանը տարով սնոր:
Կը յուսանք որ Գ. յօդուածով մը բո-
լորովին ետ կառնէք այդ անվայել
բառը, որուն հետ երբեք չի հաշ-
տուիր մեր ընթացքը: Կը սիրենք
հաւատալ որ այս փորձառութեամբ
ուրիշ անգամ նմանօրինակ պարա-
զաներու մէջ աւելի իմաստութիւն
ցոյց կուտաք:

Պ. Զօպանեան. — Դուք ալ ձեր
վերջին յօդուածով աւելի քաղաքա-
վար եղած էք: Արդէն մենք գիտէինք
որ ձեր սովորական տարրին մէջ չէիք
երբ կը հայտնէիք. յետոյ զգացեր էք
որ ձեզ չվերաբերող խնդիրներ են ա-
սոնք: Պատճառ:

Պ. Շալեհան, Իպրահիմիէ. — Ստա-
ցանք ձեռագիրն ու գրամը: Գոհ պի-
տի մնաք:

—Սլիվէնէն Տ. Խաչիկ Թօնաֆճեան
վեց ամսուան Շարժում կը նուիրէ
Ռուսչուքի ազգ. վարժարանին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԵՊՔԵՐ

Պ Ա Տ Ե Ր Ա Չ Մ Ը

Սամսըն ծովակալը հեռագրեր
է որ սպանիական Գրիսթօպալ-
Քօլօն, Մաուրա-Թէրէզա և Վիս-
քայա զրահաւորները պիտի կըր-
նայ ազատել: Յուլիս 1ի և 2ի

ճակատամարտներուն մէջ ամե-
րիկացիներուն կորուստն է 22
սպայ և 208 զինուոր մեռած, 81
սպայ և 1,203 զինուոր վիրաւոր-
ուած: 73 զինուոր ալ անյայտ
եղած են:

—Ջօրավար Միլս և իր սպա-
յակոյտ Գարլսթընէն Սանթիակօ
ուղեւորեր են «Եալի» զրահաւո-
րով:

—Ջրոյց կայ իր թէ ծովակալ
Սամսըն ծանուցեր է Պլանքօ մա-
րաշխտին որ 24 ժամէն պարպէ
Քուպան, ապա թէ ոչ պիտի ռըմ-
բակոծէ կղզին նաւահանգիստ-
ները: Պլանքօ զօրավար մեր-
ժեր է այս առաջարկը:

—Քամարա ծովակալին թոյլ
պիտի տրուի ածուխ առնել Սուէ-
զէն, յետոյ նորէն պիտի անցնի
Ղրանցէն՝ Սպանիա դառնալու
համար:

—Մէրիմէքոն ընկղմող տե-
ղակալ Հըպսըն որ գերի ինկած
էր սպանիացոց ձեռքը՝ փոխա-
նակութեամբ ազատ արձակուեր
է:

Չ Օ Լ Ա

Գրի մասնագէտներու կողմէ
Ջօլաի և «Օռօռ»ի տնօրէնին դէմ
բացուած դատին մէջ, Ջօլա գա-
տապարտուեցաւ երկու հազար
Ֆրանք տուգանքի և 15 օրուան
բանտարկութեան, յետ անգամ
օրէնքին գործադրութեամբ: Ջօ-
լա և «Օռօռ»ի տնօրէնը համե-
րաշխարար դատապարտուեցան՝
դատաւճառն հրատարակման տա-
սը թերթերու մէջ և 5,000 Ֆր-
վրասն հատուցման երեք մա-
նագէտներու իւրաքանչիւրին:

Թ Ո Ւ Բ Ի Ա

Փրանսական դեսպանը յունիս
26ին Գրան մօտ կրկներ է իր
դիմումը հայկական ջարդերու
ատեն ֆրանսահպատակներու կը-
րած ֆրասուց հատուցմանը մա-
սին: Փրանսական դեսպանը պա-
տասխանի կպասէր յաջորդ օրը.
Եթէ ու է պատասխան չարուի,
ֆրանսական կառավարութիւնը
հարկ եղած միջոցները ձեռք
պիտի առնէ:

—Դուռը իր Լոնտոնի, Բարի-
զի, Բեթերսպուրկի և Հոմփի դես-
պաններուն շրջաբերական մը
ուղղած է որով կը բողոքէ Կրէ-
տէի կառավարութեան մասին
ծրագրուած կարգադրութեան
դէմ, կը յայտնէ Կրէտէի ազգ.
ժողովին ապօրինութիւնը և կը
հրաւիրէ չորս տարութեանց
դեսպանները Գրան հետ բա-
նակցութեան մը՝ խնդրին մէկ
լուծումը ձեռք բերելու հա-
մար:

—)(—

Պ Օ Ր Ս Ա

Վառնա 1 Յուլիս

ՊՈՒՂՏԱՅ

Վակօն եօզ, լիպրա 47—51, հէքթօլ.

8—8.20 ֆրանք

Արապա, լիպրա 47—55 հէքթօլ.

6.50—7 ֆրանք

ԱՐԲԱ

Լիպրա 38—40 հէքթօլ. 5—6

ֆրանք

Առապա մուսմէլէսի նարօլէոն 21

ֆրանք հիսապը իլէ տիր.

Կիւնտէ 5—6 արապա պուղտայ,
7—8 արապա արբա, կէլմէքտէ

տիր:

ՍՏԵՓԱՆ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

Կ Ո Շ Կ Ա Կ Ա Ր

Մուսալլա, հաճի Հասան ազաի
օթէլին տակ

Ճաշակաւոր, տոկոն, ձեւուր
կոշիկ շինել տալ ուզողը պէտք է
դիմէ Պ. Ստեփան Խօրասանճեանի,
որուն ճարտարութիւնը մէկ փոր-
ձով երեւան կելլայ:

Գիներ դիւրամատչելի:

ԳՈՐԾԱԿԱՍԱՐ ԵՒ ՅԱՆՁՆԱԿԱՍԱՐ

Գիրք ամէն լեզուէ, թուղթ, մե-
լան եւ ամէն կարգի դասական ա-
ռարկաներ, ուղղագր կը զրկեմ փու-
թով: Հայ եւ այլ լեզուաւ թեր-
թերու բաժանորդ գրուել ուզողաց
դիւրութիւններ: Բէօսթէնճէյէն եւ
այլ տեղերէ, Ամերիկա՝ եւ այլ ու-
րեք գնալ փափագողաց խորհուրդ,
դիւրութիւն եւ ծանօթութիւններ:
Հասցէ՝
Paul Gigerian, strada mangalia No. 141
Constanta (Roumanie)

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՒ ԶԲՈՍՄԱՆ

ՀԱՃԻ ԲԱՆԱՔՕՒՆ ԺԵՇԻ ԴԵՄԸ
Կը բանեցունէ Պ. Տիգրան Թիգրէկ-
նեան եւ ընկեր

Արհեստին մէջ կատարելութեան հա-
սած երիտասարդ հայու մը ձեռամբ
սարքուած այս հովասուն, մաքուր
ու գեղջական հաստատութիւն ոչ մի-
այն պատիւ կը բերէ հայ ճաշակին,
այլ եւ մեծ խթան մը կը ըլլայ որ հայ
ու օտար փափակներն իրենց գար-
նանային ու ամառնային ժամադրա-
վայր մը ընեն զայն զբօսնելու եւ
ճաշելու, Պոնտոսեան ախորժաբեր
հովիտուն ու Սեւ ծովի կապոյտ տա-
րածութեան առջեւ:

Հակառակ այս հրապարակ առաւե-
լութիւններուն, յաճախողները պի-
տի գտնեն յոյժ դիւրամատչելի գի-
ներ թէ ըմպելիքի թէ կերակուրնե-
րու մասին: 15

Շ Ա Ր Ժ Ո Ւ Մ

Վառնաի մէջ կը վաճառուի Մու-
սալլա, թահիլ, Կէօղիպէօյիլքեա-
նի խանութը, եւ Ապտիւրրահման
մզկիթին դէմը հայկական գրատու-
նը, Ա. Զարբանէլեանի քով:

ՏՊԱՐԱՆ «ՇԱՐՔՈՒՄ»-Ի

—)(—
Կը տպագրուին ամէն լեզուէ
այցետոմս, հասցետոմս, նամա-
կազուխ, հարսանեկան հրաւի-
րագիր, մահազգ, ինչպէս նաև
պրօշիւռներ:

Գիներն յոյժ դիւրամատչելի:
Ուրիշ քաղաքներէ եկած
յանձնարարութիւններ ճշգու-
թեամբ և փութով կը կատար-
ուին:

Печатница «Взаимность», Варна.